

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ

KÜLFÖLDI SZEMLE

KIADJA

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

7.évf.

1961.

10.sz.

A KÖNYVTÁRÜGY ÁLLAMI ÉS TÁRSADALMI IRÁNYÍTÁSA KÖNYVTÁRI TÖRVÉNYEK

A DÁN KÖNYVTÁRI TÖRVÉNYRŐL

NIELSEN, Torben: Caractère et bases de la nouvelle loi danoise sur les bibliothèques publiques. [Suivi de:] Loi relative aux bibliothèques publiques. = B.Bibl.Fr. 6.ann. 1961. 6.no. 267-277 p. Az új dán közművelődési könyvtári törvény jellegzetessége és előzményei.

törvényt francia fordításban.*

A dán cikkiró a törvény kapcsán ismerteti a dán közművelődési könyvtárügyet, párhuzamot von közte és a francia közművelődési könyvtárügy között, s végül közli a dán

Az országban 91 városi és 1261 vidéki közművelődési könyvtár van. Ezekben összesen 6 544 365 könyv áll a felnőtt olvasók, 3 212 265 könyv a gyermek-olvasók rendelkezésére. A beiratkozott olvasók száma: 658 143 felnőtt és 443 582 gyermek. - Az 1959/60-as költségvetési évben a felnőtt olvasók összesen 17 757 298 kötetet, a gyermek-olvasók összesen 10 647 948 kötetet kölcsönöztek ki. A könyvtáraknak 1959/60-ban összesen 45 248 784 dán korona hitel állt rendelkezésére, ebből az összegből 15 735 135 dán korona volt az állami szubvenció. 169 községnek nincs közművelődési könyvtára.

Az első dán közművelődési könyvtári törvény 1920-ban kelt, az utolsó 1959-ben. Cikkiró szerint a dán könyvtárügy legszembevetőbb vonása, hogy a különböző típusba tartozó könyvtárak egyetlen egységes rendszert alkotnak. Az egység azonban nem adminisztratív, mint Franciaországban, hanem funkcionális. Adminisztratív szempontból dualizmus van: a közművelődési könyvtárakat külön felügyelőség irányítja, míg az egyetemi, nemzeti, tudományos könyvtárak a királyi könyvtár irányítása alá tartoznak. Mind a két könyvtári típusnak megvannak a saját problémái, a közös adminisztráció erőszakolt lenne.

*A törvény teljes szövegét magyar fordításban a Könyvtári Figyelő 1959. évi 9. számában (30-37. p.) közöltük.

Franciaországban a városi könyvtárak egy része tekintélyes multra tekinthet vissza s állománya révén közelebb áll a tudományos könyvtárhoz. A kis Dániában a szellemi élet még sokkal inkább a fővárosban koncentrálódott, mint Franciaországban, s így a közművelődési könyvtárakat ugyyszólván a semmiből kellett létrehívni. Előnyük, hogy nevelő feladatuknak szentelhetik magukat, nem terheli munkájukat régi állomány. A tudományos kutatókat vidéken a jól kiépített könyvtárközi kölcsönzés látja el.

A jelenlegi dán közművelődési könyvtári rendszer a múlt század végén alakult ki. A XVIII. század filantróp mozgalmai, majd az 1848-as demokratikus mozgalmak is számos népkönyvtárat hivatkozva létrehozottak, ezek nagy része azonban viszonylag rövid életű volt s a század végén jóformán a nulla pontról kellett mindent elkezdeni. Az új közművelődési könyvtárak kiépítése az angol-amerikai példák nyomán haladt, míg a tudományos könyvtárak inkább kontinentális hagyományokra épültek. A két nagy könyvtári csoport a sok tekintetben különböző könyvtári technika ellenére is kitünően együtt tud működni.

A dán közművelődési törvényben is, akárcsak a dán közigazgatásban, erős helyi autonómia érvényesül. A községek féltékenyen őrködnek, hogy a kormányzat beavatkozása autonómiájukba mérsékelt maradjon. Viszont a túl kicsiny községek nem elég erősek könyvtár felállítására és fenntartására. Ezért mégis csak szükségük van az állam támogatására. Az állam a szubvenciót a helyi hitelek arányában adja. A támogatás fejében törvényben kiköti bizonyos normák betartását s a felügyeletet a főfelügyelőség útján gyakorolja. Ez a főfelügyelőség azonban igen tapintatosan gyakorolja hatalmát, s inkább bátorít és tanácsokat ad, semmint felügyel a szó hagyományos értelmében.

Az természetes, hogy a kis községi könyvtárak az igényeknek saját keretükben csak korlátozott mértékben tudnak eleget tenni. Munkájukat a központi könyvtárak egészítik ki. 33 ilyen könyvtár van az országban, a nagyobb városokban, ahol ezek a városi könyvtár funkcióját is betöltik. A központi könyvtárak közvetítenek - a könyvtárközi kölcsönzés útján - a kis közművelődési könyvtárak és a nagy tudományos könyvtárak közt. A muzeális könyveken kívül elvben minden könyv minden könyvtárban megkapható. A központi könyvtárak másik fontos funkciója letéti állományuknak bibliobuszok útján való forgalmazása. A bibliobusz egyéni kölcsönzést nem végez, hanem a vidéki könyvtáraknak hordja szét letéti állományát. A kölcsönzést a helyi megbízott - az esetek 90 %-ában a tanító - végzi.

Az állami szubvenció a községi hiteleknek kb. a felét teszi ki. A könyvtárak közötti megegyezés alapján az összes szubvenciók 2,5 %-át a közös vállalkozások - nyomtatott katalógus-cédulák, közös köteteket - finanszírozására tartják vissza.

A nyugati demokráciának kétségtelenül megvan az a hátránya, hogy a szabadság és az egyenlőség gyakran ellentétben van egymással. Az a dán lakos, aki olyan falu-

** Dánia területe: 43 043 km², lakosainak száma: 4 466 000.

ban lakik, amely nem határozta el közművelődési könyvtár felállítását, hátrányos helyzetben van a könyvtárral rendelkező község lakosával szemben. Igaz viszont, hogy kevés a könyvtár nélküli községek száma. - Az állam eddig nem irta elő kötelezőleg könyvtár felállítását a községek számára. Az 1959-es törvény azonban kiköti, hogy köteles az a község könyvtárat felállítani, amelyben az ilyen irányú kérést a választók legalább 10 %-a aláírta. Több község is társulhat közös könyvtár felállítására. E rendelkezés következményeit még nem ismerjük.

Cikkiró ezután megpróbálja - természetesen áltaiánosítva - azt vizsgálni, milyen célok lelkesítették a közművelődési könyvtárügy irányítóit. A múlt század végének uttörői - nagyrészt pedagógusok - népnevelői munkának tekintették feladatukat. Azok a népkönyvtárak, amelyek már akkor is megvoltak, inkább csak szórakoztató olvasmányokat nyújtottak s így nem töltötték be népnevelő feladatukat. Ezért az első könyvtáros-generáció, a népművelés uttörői bizonyos gyanakvással viseltettek a szépirodalommal szemben. Az újabb könyvtáros-generáció nem osztja ezt az ellenszenvet. Sokat közülük éppen az irodalom szeretete vonz erre a pályára. Ezek megértették, hogy az irodalmi művek legalább annyira nevelik az embereket, mint a népszerű tudományos művek. - Másrészt viszont az is megfigyelhető, hogy ma már, egyfelől a társadalmi fejlődés, másfelől maguknak a könyvtáraknak fejlődése odavezetett, hogy e közművelődési könyvtárakat igen differenciált közönség látogatja, s hogy e könyvtárakban gazdag dokumentációs anyag áll rendelkezésükre, amely nemcsak általános művelődésükhöz nyújt anyagot, hanem ki-ki megtalálja a saját szakmájában való tökéletesedéshez szükséges szakanyagot.

A közművelődési könyvtári törvényt a parlament csaknem egyhanguan fogadta el. Voltak természetesen viták is vele kapcsolatban, de sem politikai, sem egyházi oldalról nincsenek ellenzői. A sajtóban néha hallatszanak olyan hangok, hogy az adófizető polgároknak az ő pénzükből fenntartott könyvtárban joguk van olyan könyveket olvasni, amelyet akarnak, tehát tagadják a könyvtáros illetékességét a könyvek kiválasztásában. A törvény a gyarapításra vonatkozóan azt mondja, hogy a közművelődési könyvtárnak kézikönyveket, az általános műveltséget szolgáló műveket, tudománynépszerűsítő műveket és értékes irodalmi műveket kell tartalmaznia.

A dán könyvtárügy francia szemlélői bizonyos szkepticizmussal viseltetnek a közművelődési könyvtár civilizációs áldásait illetően. Az kétségtelen - mondja a cikkiró, - hogy a mai dán könyvtárosok nem tekintik magukat olyan értelemben nevelőknek, mint nagyapáik. Tudják, hogy az ember az olvasással nem lesz jobbá, hogy sokaknál az olvasás csak rosszul megemésztett ismerethalmazra vezet. Mégis, senki sem gondol többé arra, hogy visszafelé menjen a megkezdett úton. A könyvtáros említett kételyei ellenére is erejének teljes bevetésével igyekszik minden embernek megadni a lehetőséget, hogy olvashasson. A beszélőgépek és képek korszakában a könyv az elmélyült gondolkodás egyik legfontosabb eszköze. (MÁ)